

Ortolansparv i Uppland 2007

Jan Wärnbäck och Mikael Malmaeus

Upprop för ortolansparv 2007

I ett försök att motivera skådarleden i Uppland att leta extra efter ortolansparv gjordes under våren 2007 ett allmänt upprop där skådare uppmanades att höra av sig för att mer riktat leta efter arten. Som en motivationshöjande åtgärd anordnades ett lotteri där en tavla föreställande en ortolansparv var priset. Totalt hörde 12 personer av sig för att hjälpa till. En del har haft mer lycka i sitt letande än andra men i detta fall har även ett negativt resultat varit en viktigt pusselbit för att få en bild av ortolansparvens nuvarande utbredning.

I lottningen drog Lars-Olov Karlsson det längsta strået. Fågelskyddsgruppen är ytterst tacksam för den tid Lars-Olov och alla andra medverkande lagt ned för att hjälpa till att sprida lite ljus över ortolansparven i Uppland.

Våren 2007 kom UOF:s fågelskyddsgrupp med ett allmänt upprop till medlemmar och andra intresserade att vara med och hålla extra utkik efter en av jordbrukslandskapets och Upplands snabbast minskande arter – ortolansparven. Det följande är en redovisning av artens status i landskapet baserat på de rapporter som inkommit dels från den riktade inventeringen dels från rapportssystemet Svalan under det gångna året.

Bakgrund

Ortolansparven har minskat drastiskt sedan 70-talet och bl.a. försvunnit som häckfågel i stora delar av Sverige. För Upplands del ger jämförelser med tidigare utbredning och antalsuppskattningar en lika dystert bild med allt mer krympande häckningsområde och minskande numerär (se FiU 1–2 2006 för en bra genomgång). De starkaste fästena för arten i landskapet är väster om Uppsala på slätterna mot gränsen till Västmanland och i området runt Angarn – Vallentuna, men i det senare området är trenden allt annat än positiv.

Utblick

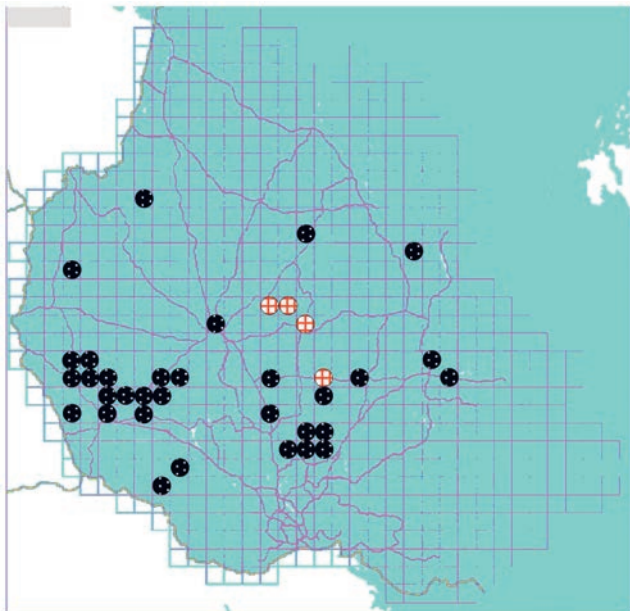
Lyfter man blicken något och tittar på trenden i våra närmaste grannländer framträder

en liknande bild som den ovan beskrivna. Från Norge anges att det endast finns runt 150 ortolansparvar kvar och arten för en tynande tillvaro. I ett studieområde i södra Finland där ortolansparven studerats mellan 1984–2003 har det skett en minskning med 72 procent, med en tydlig krasch i alla studerade områden under början av 1990-talet. BirdLife International anger i sin ”the State of Europe’s Common birds 2007” att ortolansparven på kort sikt har haft en måttlig ökning med runt sex procent per år, en ökning som ännu inte verkar ha nått de norra delarna av Europa.

Ortolansparven i Uppland 2007

Under året har totalt 147 ortolansparvar rapporterats i Uppland och av dessa har 107 rapporterats med något av Svalans häckningskriterier. Alla dessa bedöms dock inte vara revirhävande fåglar, t.ex. har sjungande fåglar på Örskär i mitten av maj inte tagits med. Flera fåglar är också dubbelrapporterade och en noggrannare genomgång ger att minst 64 revirhävande fåglar rapporterats under 2007.

Karta 1 visar atlasrutor med revirhävande fåglar (i svart) samt rutor där besök gjorts på lämpliga lokaler men inga ortolan-

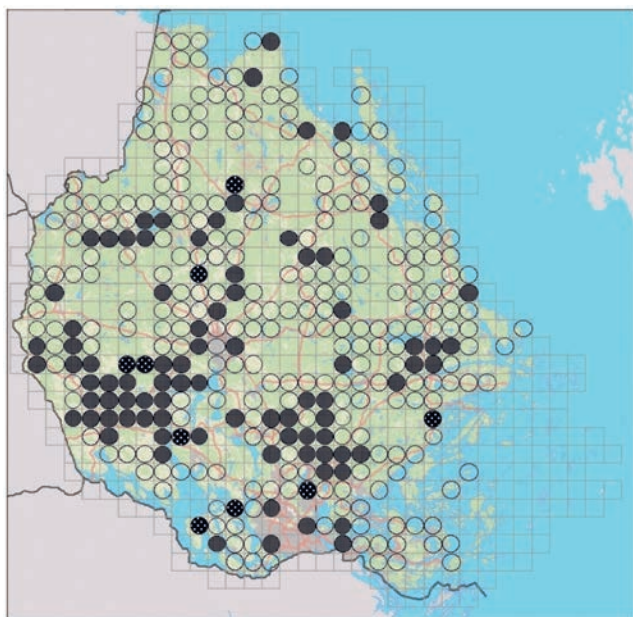

Karta 1. Kartan visar de atlasrutor där ortolansparvar rapporterats och där häckning bedöms som trolig, de röda rutorna visar var besök gjorts under häckningstid men där inga observationer skett.

sparvar noterats (i rött). Detta kan jämföras med tidigare förekomst i atlasrutor i Uppland (Karta 2).

Förutom den spontana rapporteringen i Svalan och den som föreningens upprop resulterat i har mer riktade inventeringar gjorts i området runt Norrtälje och i Vallentuna kom-

mun. I Vallentuna har, i likhet med 2004, lämpliga områden i hela kommunen inventerats. Resultatet är nedslående. Totalt räknades 9 revirhävdande ortolansparvar under 2007 vilket kan jämföras med de 20 som noterades bara tre år tidigare. Detta är en minskning med 55 procent.

Karta 2. Atlasrutor med förekomst av ortolansparv i Uppland från 1980-talet.

Noterbart är att det från 2007 inte finns några observationer som tyder på häckning norr om en diagonal från Tämnaren i väster, över Gimo och Hallstavik i öster, men det bör poängteras att årets inventering inte alls varit heltäckande.

De slutsatser man kan dra är att det fortfarande finns mycket att göra innan bilden av ortolansparvens nuvarande utbredning i Uppland är kartlagd. Det som behövs är ett mer riktat letande framför allt i de norra delarna av Uppland men också i området väster och sydväst Tämnaren samt norr om Uppsala upp mot södra Vendelsjön. Det är också viktigt att få bättre uppfattning om vilka lokaler som hyser flera revirhävdande fåglar då dessa områden är speciellt värdefulla att känna till.

Tänkbara åtgärder

Vad kan man då göra för ortolansparvarna? Resultaten från den finska studien visar att det viktigaste för att stoppa nedgången och på sikt vända den negativa trenden är att bevara och restaurera heterogena och diversa häckningsområden, både med avseende på strukturer (åkerholmar, betesmarker, diken) och markanvändning (träddor och vårsådd). Som en parentes i sammanhanget kan nämnas att Länsstyrelserna i Sverige ger dispenser för borttagande av ca 200 småbiotoper per år – något som med denna slutsats i minne är allt annat än gynnsamt för bl.a. ortolansparven. Eftersom ortolansparven gärna häckar i grupper är den mycket känslig för förändringar i lämpliga häckningsområden. De platser i landskapet som hyser flera sjungande fåglar är därför ytterst värdefulla att kartlägga och det är också i dessa områden som artbefrämjande åtgärder är mest motiverade att genomföra.

Arten har tidigare jagats under flyttning i framför allt Frankrike och det har beräknats att upp emot 50 000 fåglar kan ha dödats årligen. Efter personlig kontakt med Cy Griffin,

statistikansvarig på den europeiska jägarorganisationen FACE, verkar det glädjande nog som att det idag inte förekommer någon laglig jakt på ortolansparv. Han lade dock in en brasklapp om att det i vissa delar av Frankrike förekommer tjuvjakt i mindre skala.

Rent konkret måste kontakter tas med naturvårdande myndigheter, kommuner och enskilda markägare för att tydliggöra artens utsatthet och diskutera möjligheter att minska den nedåtgående trenden. Risken är att ortolansparvarna försvinner om inte något görs. Ett aktuellt exempel på hot som existerar är de planer på att bygga 12–15 industriomtomter på fastigheten Aspånäs 1:1, mer känt bland ornitologer som Faxan. Området hyser som bekant minst 2–3 sjungande hanar och besöks av runt 100 personer per år. Är arten tillräckligt fåtalig för att stoppa ett sådant bygge?

Om vi ska ha ortolansparvar kvar i landskapet (och i landet) även i framtiden måste åtgärder vidtas, den stora frågan kvarstår dock – vem tar ansvar för att någonting görs? Ett litet steg på vägen kan vara att länsstyrelsen i Uppsala i en remiss om biologisk mångfald har föreslagit ortolansparven som en indikatorart för vilken åtgärder bör vidtas.

Tack till

Göran Andersson, Åke Berg, Bill Douhan, Mats Edholm, Kjell Ericsson, Lars-Olof Karlsson, Helge Röttorp, Per Johan Ulfendahl, Jörgen Wissman, och Benny Åhr.

Jan Wärnbäck
Norbyv. 77A
752 39 Uppsala

Mikael Malmaeus
Ymerg. 17F
753 25 Uppsala

